

ex toto vendere poterat, etsi usum ejus vendere potuisset. Veniente namque jubilæo omnis hæreditas ad proprium dominum revertebatur; quomodo ergo sine hæreditate esse poterat, quæ tam nobilissimis parentibus orta fuerat? Itaque, licet non essent divites Maria et Joseph, non tamen adeo inopes existimandi sunt, ut sine aliorum subsidio parvam familiam suam alere non possent. Neque decebat Sanctissimam Virginem talis egestatis modus ac vivendi ratio. Neque etiam ad virtutis ac sanctitatis perfectionem fuit necessaria, neque conveniens, saltem pro eo tempore quo in statu matrimonii vitam privatam, et in exterioribus rebus communem agebat. Et eadem ratione non oportuisset Christum, saltem pro illo tempore hanc paupertatis modum assumere.

4. Hæc vero generatim intelligenda sunt, ut casus speciales excipiamus. Nam de tribus illis diebus quibus Christus annum agens duodecimum a parentibus abfuit, Bern., Bonav., et alii qui de illo mysterio scribunt, probabiliter credant Christum e mendicato vixisse. Et idem aliqui contemplantur de tempore quo in Ægypto peregrinabatur, quod accidere fortasse interdum potuit; incertum tamen est an factum fuerit.

5. In templum Salomonis quotannis Christus ascendit. — Secundum caput est, Christum duodecimo ætatis anno in die solemnium Paschæ venisse cum parentibus ad Hierosolymitanum templum, consummatisque diebus festivitatis, parentibus id ignorantibus, Hierosolymis remansisse, post triduum vero inventum fuisse in templo, sedentem in medio Doctorum, audientem illos, et interrogantem eos, ita ut omnes stuperent super prudentia et responsis ejus. De quo mysterio, quia quæ ad scholasticum institutum pertinent, supra dicta sunt, disp. 4, sect. 3, ideo hoc loco solum adjiciam, primo, ex hac historia colligi, quod Lucas Evangelista, c. 2, dicit: *Et ibant parentes per singulos annos in Jerusalem in die solemnium Paschæ*, etiam de Christo intelligendum esse. Nam statim de anno duodecimo subdit: *Ascendentibus illis, consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Jesus*. Ubi dicit puerum remansisse, quem antea non dixerat aperte cum parentibus venisse. Vult ergo intelligi, filium nunquam separari a parentibus solere, præsertim in operibus religionis et pietatis, et ideo sub verbo illo, *ascendentibus illis*, filium etiam fuisse comprehensum; ergo similiter in prioribus verbis,

cum dicantur parentes soliti esse ascendere per singulos annos, de Christo etiam dictum esse, intelligendum est. Secundo observandum est, voluisse Christum (ut Ambros. notat, lib. 2 in Lucam) a duodecimo ætatis anno sumere suæ disputationis exordium, suæque eximie sapientiæ indicium dare, et quasi radium quemdam sui splendoris emittere, ut ab ea ætate, in qua perfectum rationis iudicium incipere solet, sese paratum ostenderet ad jussa Patris implenda, et ut Judæorum animos aliquo modo excitaret ac disponderet, ut postea doctrina ejus non omnino nova videretur, neque ipse repente omnino Doctor prodiret; sed recordari possent eum a tenera ætate, magnum sapientiæ suæ specimen illis exhibuisse. Cætera videri possunt in expositivis Evangelii; legi etiam potest Baronius, in Annalibus, anno 42; nam quæ adducit, historiam illustrare possunt.

6. Obedientia Christi erga parentes. — *Fabrilem artem Christus exercet.* — Tertium est, quod Lucas subdit, c. 2: *Et descendit cum eis; et venit Nazareth, et erat subditus illis*. Ex quo verbo colligunt Sancti Patres, Christum Dominum toto hoc tempore coluisse, et obdivisse parentibus suis, ut eleganter notat Hieronymus, epist. 47, de Vitando suspecto contubernio, cujus verba supra retuli, agens de dignitate S. Joseph. Addunt etiam, eos in rebus domesticis juvisse, et præsertim S. Josephum, quamdiu vixit in arte fabrili. Unde Basiliius, in Const. Monast., c. 5: *Cum prima, inquit, sua ætate, parentum suorum imperio esset subjectus, et labores corporis omnes æquo una cum ipsis animo illis obediens toleravit. Verisimile est enim, cum homines illi essent et justitiæ et pietatis cultores, tenues tamen, solitos eos in assiduâ corporis laboribus versari, et hac ratione quotidianum sibi victum quaerere. Porro, Jesus cum his (ut divinæ litteræ prædicant) esset subjectus, sine dubio in perseverandis etiam una cum ipsis laboribus, morigeram declarabat suam obedientiam; et similia fere habet Justinus, dial. contra Tryph.; et revelatum fertur S. Brigittæ, lib. 6 Revel., c. 18. Ex quo verisimile est etiam post mortem Josephi (diximus enim supra probabile esse eum, ante trigesimum Christi annum mortuum fuisse), Christum Dominum per se solum in ea ætate fabrilem artem exercuisse, ut se ac Beatam matrem suam aleret. Unde, Marc. 6, dicebant de illo Judæi: *Nonne hic est faber, filius Mariæ?* etc. Quod verbum licet convincat, potuit enim sic appellari, vel*

ob vulgi existimationem, vel quia erat filius fabri, ut putabatur, sicut ibi Carthus. et Jan-senius notant, nihilominus, adjuncta ratione, sumitur inde verisimile argumentum, nam, ut ibi Cajetanus notat, cum eo tempore litteris non vacaret (ut patet ex aliorum verbis et admiratione, *Quomodo litteras scit, cum non didicerit?*), credendum est arti fabrili operam dedisse, ne vagus et otiosus videretur. Et idem consideravit idem Cajet. infra, q. 40, in princ.; et ante illum S. Bonav., in lib. Medit. vitæ Christi, cap. 15, ac fere omnes qui vitam Christi Domini describunt, uno excepto Simone de Cas., l. 4 de Vita Dom., cap. 2, qui oppositum indicat sine fundamento.

7. Quartum est, verbum illud ejusdem Evangelistæ Luc., c. 2: *Et Jesus proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homines*. Quæ verba in 1 tomo hujus materiæ, agens de gratia et scientia Christi, fuse tractavi, et expositionibus ibi datis intelligi potest his verbis descripsisse Evangelistam, summam perfectionem omnium ac singularum actionum quas Christus toto hoc tempore exercuit. Apud Deum enim erant excellentis meriti, et coram hominibus etiam summa prudentia et honestas in eis elucebant. Nec prætermittendum existimo, quod cum Evangelista in eo capite bis indicet hunc Christi profectum, diversis tamen verbis illum describit. Prius enim agens de ætate Christi ante duodecimum annum: *Puer, inquit, crescebat, et confortabatur, plenus sapientia, et gratia Dei erat in illo*. Ubi nullam mentionem facit de profectu, nisi quoad ætatem; de sapientia autem et gratia solum dicit fuisse illis plenum. Nam, cum in his nunquam creverit in se, sed solum quoad ostensionem et manifestationem per operationes, quas in ea ætate coram hominibus non ita demonstrabat, ideo tunc non dicitur in his crevisse, sed his fuisse plenus. At postea, agens de illo in grandiori ætate: *Proficiebat, inquit, sapientia, ætate, et gratia apud Deum et homines*, quia toto eo tempore maxima virtutis ac sapientiæ opera perficiebat, et in eis quodammodo augebatur, vel in multitudine et excellentia operum, vel in demonstratione ac ostensione suæ virtutis. Scio priora verba a multis accipi in eodem sensu quo posteriora, quia in græco dicitur: *Et confortabatur spiritu*, quam particulam *spiritu* fere omnia exemplaria græca habent, licet in vulgata Latina desit; et ita legunt Theophylactus et Euthymius, et interpretantur de augmento in extensione spiritus et vir-

tutis, et in robore ad vincendam omnem malitiam. Illud autem verbum, *plenus sapientia*, si ad verbum e græco reddatur, idem significat quod, implebatur sapientia; participium enim πληροῦμενος de præseuti est, et prædictam propriam significationem habet, ut iidem auctores interpretantur, et Cyrillus ac Origenes statim citandi; quæ lectio et interpretatio probabilis quidem est; prior tamen, quam adduximus, non est omnino rejicienda. Nam imprimis illa particula, *spiritu*, etiam ab antiquioribus Patribus Græcis videtur præmissa, ut aperte colligitur ex Origene, hom. 18 et 19 in Lucam; et clarius ex Cyrillo Alex., lib. 2 de Fide ad Reg., ante medium, ubi illud verbum, *et confortabatur*, ad corpus refert, his verbis: *Exinanitioni quidem vere convenire asserimus, cum corporei incrementi susceptionem, tum corpulentarum quoque partium consolidationem et confortationem*. Et eodem modo legit et exponit hunc locum S. Vigiliius, l. 4 contra Eutychem, circa finem; et Gaudentius Brixiensis, in responsione ad Paulum Diac., de his verbis: *Pater major me est*. Aliud autem verbum, *plenus sapientia*, licet, juxta vim verbi græci, supra dicto modo verti posset, tamen etiam admittit vulgatam lectionem et significationem. Unde B. Vigiliius, lib. 3 contra Eutychem, versus finem, ita citat hunc locum: *Puer autem crescebat et confortabatur, repletus sapientia*. Denique (utcumque legatur) res, de qua agimus, satis constat, voluisse, scilicet, Evangelistam docere, Christum, in quo gratia et sapientia Dei singulari modo semper habitavit, toto illo tempore eximia gratiæ et sapientiæ opera exercuisse, et una cum corporis incremento (ut Cyrillus supra dixit) sapientiam illius, et gratiam quotidie magis magisque foris sese prodidisse.

8. Initium miraculorum Christi quando. — *Miracula in infantia de Christo cur non edita.* — Quinto et ultimo addere possumus verbum illud Joannis 2: *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ, et manifestavit gloriam suam*. Nam ex hoc loco colligunt Patres, Christum toto hoc ætatis suæ tempore miracula non edidisse. Quidam enim exponere voluerunt illud fuisse primum signum factum a Christo in Cana Galilææ; non vero primum simpliciter. Quam expositionem refert Chrysost., hom. 22 in Joan.; et licet non probe, non tamen rejicit. Tamen revera non est verisimilis, quia Evangelista non dicit hoc esse primum miraculum factum in Cana Galilææ, sed simpliciter dicit hoc fuisse initium signo-

rum Jesu, et hoc initium dicit factum esse in Cana Galilææ, deinde subdit: *Et manifestavit gloriam suam*, indicans antea non illam manifestasse per signa et miracula. Denique, quid referebat quod illud miraculum esset primum in illa civitate? vel cur potius adnotatum esset ab Evangelista primum miraculum in Cana factum, quam in aliis civitatibus? Sensus ergo planus est, illud miraculum fuisse initium signorum quibus Christus cœpit suam gloriam manifestare, et discipulorum fidem sibi conciliare. Propter quod dixit de Christo Tertull., lib. de Baptis., cap. 9: *Prima rudimenta potestatis sue vocatus ad nuptias aqua auspicatur*. Eandem sententiam late probat Epiph., hær. 51. Ita etiam exponunt Ambros., serm. 19; D. Thomas infra, quæst. 43, art. 3; Theophyl. et Euthym. ibi; et inclinatur magis Chrysost., qui tanquam certius affirmat Christum ante baptismum miracula non edidisse; quod latius confirmat hom. 16 in Joan., dicens signa illa et miracula, quæ de Christi infantia referuntur, vera non esse; et optimas congruentias adducit, ob quas non decuit Christum in ea ætate miracula facere. Primo, quia cum nondum doceret, nec discipulos haberet, non indigebat miraculis; miracula enim sunt ad doctrinam confirmandam. Deinde, quia si ante ætatem convenientem miracula ederet, vel phantasma putaretur, vel ante conveniens tempus morti traderetur. Denique quia oportuit prius manifestari a Joanne Baptista, sicut ipse dixit, Joan. 1: *Ut manifestetur in Israel, ego veni in aqua baptizans*; ergo signum est antea non fuisse miraculis manifestatum. Quod tamen intelligendum est de miraculis ab ipso Christo factis in sui manifestationem, ita ut ipse ostenderet se esse auctorem eorum; quod ideo dico ut excludam mira illa opera, quæ in Christi infantia patrata sunt. Nam in illis, ex modo quo fiebant, non ostendebatur ipsum puerum esse auctorem eorum, sed a Deo fieri singulari amore et benevolentia erga illum. Relinquitur ergo Christum ea ætate privatam vitam egisse, et reliqua omnia, quæ ab eo tunc temporis gesta dicuntur, incerta esse et apocrypha, ut Gelasius Papa docuit, in capitul. S. Romana, 15 dist., de quibus videri etiam potest Irenæus, l. 1 contra Hæreses, c. 47; et quæ ibi Feuardentius notat. Et hæc de infantia et privata vita Salvatoris sufficiant, quæ hoc loco intermittenda est, ut quæ de B. Virgine dicenda supersunt, antequam ab illa separemur, compleamus.

DISPUTATIO XVIII,

In quatuor sectiones distributa.

DE PERFECTIONE MERITORUM ET GRATIÆ B. VIRGINIS.

Distinximus in principio hujus materiæ triplicem Virginis sanctificationem, et solum primam explicuimus (quoniam de illa fere sola D. Thom., quæst. 27, disseruit); superest igitur ut de secunda, quæ per totum illius vitæ tempus duravit, ac demum de tertia, quæ in fine vitæ illi in præmium data est, sermonem instituamus. Quoniam vero secunda sanctificatio per propria merita potissimum facta est, et cum illa conjuncta fuit aliorum donorum gratiæ, scientiæ ac sapientiæ perfectio, de his omnibus hoc in loco disputabimus, eodem fere ordine quo in priori tomo de hujusmodi donis animæ Christi collatis disseruimus. In præsentem autem disputationem, solum de meritis ac perfectione gratiæ sanctificantis, quam B. Virgo obtinuit; in sequenti vero de donis scientiæ et sapientiæ; postea de gratiis gratis datis dicemus.

SECTIO I.

Utrum B. Virgo toto tempore vitæ suæ potuerit in gratia crescere per propria merita.

1. Post primam sanctificationem, B. Virginem suis meritis ac operibus magnum gratiæ augmentum consecutam esse, compertum est. Diximus enim supra non fuisse a principio beatam, sed viatricem; gratia autem viatoris augeri potest per bona opera (ut fides docet); quanto ergo Virginis opera fuerunt meliora, tanto uberius gratiæ augmentum per ea mereri potuit, quod evidentiùs ex dicendis constabit. Solum igitur disputari potest an hæc potestas merendi et augendi gratiam duraverit in B. Virgine toto tempore mortalis vitæ. In qua re neminem invenio qui negaverit potuisse Virginem crescere in gratia usque ad filii conceptionem; quia eo tempore potuit semper ad majorem perfectionem tendere, et ex fide et charitate magis ac magis operari, et nunquam ultimam perfectionem gratiæ consecuta est, quamdiu filium non concepit. Unde Gabriel Angelus, qui eam *gratia plenam* appellaverat, deinde subjunxit: *Spiritus Sanctus superveniet in te*, ut nimirum *superimpleret eam* (ut Bernard. dixit), id est, ut abundantiori gratia et sanctitate cumula-

ret, ut cæteri Patres exponunt. Videantur quos in 1 tomo citavi, disput. 8, sect. 7 et 8, dum tractarem quomodo B. Virgo meruerit esse mater Dei, condignam illi dignitati dispositionem merendo; totum enim illud meritum incarnationem filii antecessit.

2. De tempore autem ab incarnatione filii usque ad mortem, fuit quorundam opinio, B. Virginem non potuisse amplius mereri, neque in gratia crescere. In hanc sententiam, quamvis cum timore, inclinatur Scotus, in 4, d. 4, q. 6, ad 5; Almain., in 3, d. 3, q. 3. Posunt etiam citari Richardus ibi, art. 1, qu. 4; et Alensis, 3 p., q. 9, memb. 3, art. 2, § 2, ad 1, quatenus dicunt B. Virginem post conceptionem filii non potuisse peccare, quia erat in statu plenæ gratiæ et perfectæ charitatis. Et D. Thomas supra, q. 27, art. 5, ad 2, quatenus dicit *gratiam Virginis fuisse consummatam in conceptione filii*; et D. Bernardus, serm. 51 de Concept., qui dicit Virginem in filii conceptione accepisse tantam gratiam, quantam accipere potest viatrix creatura; ac denique Damascenus, orat. 1 de Dorm. Deiparæ, ubi ita loquitur: *Mors enim eos, id est, alios sanctos, perficit, beatosque ostendit, id, videlicet, ipsis afferens, ut in eorum virtutem nulla jam mutatio cadat; minime tamen hoc in te usurpabimus, neque enim mors tibi beatitudinem attulit, neque migratio perfectionem conciliarit. Omnium etenim bonorum initium, medium et finis, securitas etiam ac vera confirmatio in illa seminis experte conceptione posita fuit*. Fundamentum hujus sententiæ solum esse potest, quia decuit B. Virginem ad concipiendum filium perfectissime præparari ac disponi; ergo verisimile est accepisse tunc gratiam, quantam pura creatura capere potest; non igitur habuit postea quo ultra progredere.

3. *Post Christi incarnationem crescere in gratia Virgo potuit.*—Hæc vero sententia mihi probabilis non est; quare sine ulla dubitatione dicendum existimo, potuisse Virginem post filii incarnationem crescere in gratia. Ita sumo ex D. Thoma, dicta q. 27, art. 5, ad 2, ubi triplicem perfectionem gratiæ Virginis distinguit: primam, qua disposita fuit ut esset idonea mater Christi; secundam, quam accepit in conceptione Christi; tertiam, quam habet in gloria. Et quamvis expresse non dicat, hanc ultimam et consummatam gratiam in intensione fuisse majorem cæteris, tamen revera hoc etiam intendit; ita enim præfert tertium statum secundo, sicut secundum pri-

mo; et similia habet opusc. 60, art. 3. Et eandem doctrinam aliis verbis insinuavit Rupertus, lib. 6 in Cant., non longe a princ., dicens Virginem *in sua prima sanctificatione fuisse ut auroram, in filii conceptione ut lunam, in morte ut solem*, quia semper perfectiorem gratiam habuit. Et sub hac ipsa metaphora *auroræ* explicavit optime eandem doctrinam Bonaventura, in Speculo Mariæ, c. 9 et 11; expressius docuit hanc conclusionem Durand., in 3, dist. 3, q. 4, dicens, licet B. Virgo post filii conceptionem non potuerit peccare, potuisse tamen mereri, quia erat pure viatrix. Idem Gabriel ibi, q. 2, art. 3, dub. 1; inde enim probat Virginem habuisse libertatem ad actus præceptos, etiam post filii conceptionem, quia alias non potuisset mereri, nec de facto meruisset eliciendo actum bonum, quod reputat omnino falsum; idemque tenet Ocham, quem ibi citat. Eandem sententiam docuit Vega, lib. 10 in Tridentinum, c. 2, cujus verba, quia probabiles rationes continent, referam: *Quis enim, inquit, neget ipsam sanctiorem, et gratiorem Deo fuisse, postquam Filium Dei concepit, peperit, nutrit, et pro nobis patienter tulit in cruce mori? si fieri potest ut gratior sit aliquis apud Deum uno tempore quam alio, nescio quemadmodum possit quis credere, tam parvi apud Deum fuisse tanta illa ac præcellentia obsequia, ut non eam, post ipsa, multo habuerit cariorem et gratiorem. Nam quod quidam existimant, datam ei esse in conceptione Filii Dei totam gratiam quam postea meritura erat, somnium est absque ullo fundamento, contra legem Dei effectum, quod eadem facilitate, qua dicitur, merito est contemnendum*. Item docuit Sotus, in 4, d. 3, art. 2, eisdem fere verbis: *Quis ambigat quin, cum merita præmium præcedant, per tam egregia omnium virtutum officia, quæ post sacratissimum partum accumulavit, cumulatior etiam in dies, et excellentior illi accresceret gratia? fuit quidem gratia plena ante conceptionem filii, quantum par erat ut fieret Christi mater; attamen gratia illa non fuit eo modo summa, ut non posset deinceps meritis augeri*. Eandem denique sententiam cæteri Theologi, in 3, dist. 3, supponere videntur ut certam, et Patres ubicunque disputant de obsequiis B. Virginis in Christum, et de doloribus ac cruciatibus, quos in ejus nece sustinuit. Tandem ratione probatur primo, quia (ut bene dicti auctores dicunt) per se incredibile est, tot labores et dolores ex perfectissimo amore et charitate pro Christo susceptos nul-